

ROTDRAGNING

Idag kulturhistoria

Är du rotdragen? Inte jag heller, men Amos på Bleka döden berättade en gång att han blev rotdragen när han var i ettårsåldern. Hans sjukliga kropp blev helad och han blev med tiden en riktig karllakar.

(kraftkarl, kämpe, tuffing, hårding)

Vi ska idag vara glada över att den medicinska utvecklingen kommit förbi den gamla vidskepelsen med skrock och vantro. Men inte heller den företeelsen ligger längre bort än en lång mansålder. I spåren efter första världskriget in på 1920-talet härjades vårt land av flera svåra folksjukdomar som satte djupa spår. Vi hade bl. a. Engelska sjukan, tuberkulos och Spanska sjukan. Läkare och sjukvård var inte så lätt tillgänglig för alla vid den tiden och medicinen inte alltid så verkningsfull. Men det var däremot vidskepelse och trolldom, och den användes ofta och av många.

Vad säger läkarboken?

”D-vitaminbrist är orsaken till engelska sjukan, rakitis, som karaktäriseras av en otillräcklig upplagring av kalций och fosfor i benstommen. Hos barn blir benstommen mjuk och böjlig, fontanellen sluter sig mycket långsamt och barnets huvud blir större än normalt. Barnet blir hjulbent eller kobent, revbenen degenereras och bröstkorgen sjunker in. Tänderna kommer sent och utvecklas dåligt. Bäckenet deformeras. Engelska sjukan har varit känd sedan 1600 talet”.

Ja, så var det sagt, men hur många visste det i nödtiderna efter första världskriget? Men det fanns ju kloka gubbar och kloka gummor som visste bot mot ”Riset” som sjukan så ofta kallades. De tillverkade en effektiv salva som kallades ”Rissmorning” på egna hemliga recept. För att göra salvan ännu effektivare kunde de ibland applicera den med långa eller korta ’abrakadabraformler’ över barnets kropp. Om nu detta inte hjälpte tog man till det absolut ofelbara - rotdragningen.

Den tillgick så att barnet skulle dras fram och tillbaka under en trädrot för att få önskad effekt.

Men det fanns en ännu säkrare metod, och den var så säker att det inte ens behövdes några trollformler. Men metoden var hart när omöjlig att prestera. Det krävdes nämligen att man kunde hitta en tall där två stammar vuxit ihop till en och bildat en öppning stor nog att dra barnet fram och tillbaka genom hålet i stammen. Ja, du saliga enfald, men så var det ofta i den gamla goda tiden.

Amos blev i alla fall helbrägd med besked om det nu berodde på hans rotdragning eller tron på trolldom?

För att ytterligare förgylla det ovan berättade måste jag få göra ett par tillägg från min klipplåda beträffande Folkminnen:

"För omkring 60 år sedan gästade "Lapp-Tommas på julaftonen hos handlanden Tjärnström. Lappen blev full och bråkig, så att de måste kasta ut honom. Utkommen hotade han att hämnas genom att skicka "spåsänd-

ning" på någon där i huset. Lappen till att göra sina trolldomskonster utanför stugubron. Det var meningen, att Tjärnström själv skulle träffas av "sändningen" men det tog fel och träffade i stället hans båda söner, två småpojkar. De blevo tokiga på ett märkvärdigt sätt. De skulle prompt stå på huvudet och gå på händer precis som lappen gjorde, då han "spådde". De sökte hjälp åt pojkarna på flera håll men förgäves. Då måste de sända bud på "Lapp-Tommas," muta honom och förlikas med honom. Så skulle han försöka bota pojkarna, men det gick inte för han heller. "Jag var för full, det tog för mycket," förklarade han själv. Sedan var de ända till Stockholm med pojkarna, men inte heller där kunde de göra något åt saken. Slutligen dog pojkarna".

Ur Läns museet Västernorrlands arkiv. Bok/Häfte:III_1916.
Uppteckningsnr: 565

"Här i socknen for det och vandrade en lappkärning, som de kallade "Lapp-Anke." Hon dog på 1850- eller 60-talet. Den där

"Lapp-Anke" skulle vara en riktig trollpacka, efter vad de gamla berättat. Det var väl så där omkring 1840-talet. Anke hade varit in hos Hans Ers i Ultrå och tiggat en gammal kjol, men Hans Ers mor var ett snål-spektakel av värsta sorten. Anke mente på, ante kanske fick nån trasa längre fram, och såg illmarig ut. Nå, där skulle hållas bröllop i gården. Dottern skulle gifta sig och vara kyrkbrud. Då de gav sig iväg till kyrkan, skenade hästen, som drog brudfolket. De höll alldeles på att köra ihjäl sig, och bruden trasade alldeles sönder sin fina klänning. De måste vända om hem och skicka efter prästen. Lapp Anke var vid bröllopgården och snikade efter brännvin. Då de beklagade sig för henne över olyckan, sa hon: "Å, dä var väl bara nån gamkjol, som bläkta framför häst'n." De fick veta, varför det gått illa för dem".

Väl mött på de saligas ängder!

Göte Ingelman 2011